

„FRANZ JOSEPH MÁLKÉNU”

*Ferenc József a felekezeti béke, a művészet és a tudomány
pártfogója*

Programfüzet

„Franz Joseph málkénu”

Ferenc József a felekezetközi béke, a művészet és a tudomány pártfogója

tudományos konferencia az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, az SZTE-BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport szervezésében

2016. október 27-én

Fővédnöke
Habsburg György
rendkívüli és meghatalmazott nagykövet

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem

1084 Budapest, Scheiber Sándor utca 2.

Konferencia program

10.00-11.00 Megnyitó

(Oktogonális terem)

Habsburg György fővédnök: Köszöntő

Oláh János rektorhelyettes: Megnyitó

11.00-12.00 Plenáris

(Oktogonális terem)

Elnököl: Bányai Viktória

11.00-11.20 Oláh János (OR-ZSE): I. Ferenc József és az Országos Rabbiképző Intézet (Landes-Rabbinerschule)

11.20-11.40 Marjanucz László (SZTE): Ferenc József uralkodásának mérlege

11.40-12.00 Landgraf Ildikó (MTA): „Uralkodjék a szíveken” – Ferenc József alakja a folklórban és a populáris olvasmányokban

12.00-12.40 Ebédszünet, állófogadás

13.00-17.00 PÁRHUZAMOS SZEKCIÓK *(Oktogonális terem és Díszterem)*

Uralkodóportrék

13.00-15.20 *(Oktogonális terem)*

Elnököl: Marjanucz László

13.00-13.20 Vesztróczy Zsolt (OSZK): „A legelső magyar ember, a király” – Ferenc József alakja Mikszáth írásaiban

13.20-13.40 Hansági Ágnes: (KRE): „...akinek nem kell tolmács a trón és nemzet között...” – Jókai Ferenc József-portréi

13.40-14.00 Kelemen Zoltán (SZTE): Az Ulysses mint az Osztrák-Magyar Birodalom utolsó nagy művészeti produktuma – Ferenc József és Leopold Bloom koronázása

14.00-14.10 Szünet

14.10-14.30 Kiss Endre (OR-ZSE): „A császár az egész világ” – Ferenc József Hermann Broch, Robert Musil és Joseph Roth életművében

14.30-14.50 Lichtmann Tamás (OR-ZSE): Az Osztrák-Magyar Monarchia kezdeteitől a Habsburg birodalom széthullásáig – Mítosz és valóság a korabeli művészetek tükrében

14.50-15.10 Bányai Viktória (MTA TK KI, Judaisztikai Kutatócsoport): A császár megmenekülése – A Libényi-merénylet emlékezete kortárs héber versekben

15.10-15.20 Vita

15.20-15.30 Szünet

Izraeliták Ferenc József birodalmában

15.30-17.00 (*Oktogonális terem*)

Elnököl: Lichtmann Tamás

15.30-15.50 Szántóné Balázs Edit (OR-ZSE): Ferenc József zsidó nemesítései

15.50-16.10 Bíró Ákos (HVKTKH): Kétfejű sas Dávid pajzsán – Tábori rabbik Ferenc József császár és király haderejében

16.10-16.30 Mezei J. Zoltán (OR-ZSE): „A nagy hadgyakorlat” – I. Ferenc József 1908-as látogatása Veszprémben a helyi sajtó tükrében

16.30-16.50 Szögi László (ELTE): A magyarországi zsidóság kiemelkedő részvétele a külföldi egyetemi tanulmányokban 1730-1919

16.50-17.00 Vita

Franz Joseph I and the Jews

13.00-14.30 (*Díszterem*)

Chair: Balázs Gábor

13.00-13.20 Dobrovšak, Ljiljana (Institute of Social Sciences Ivo Pilar): Franz Joseph I and the Jews of Croatia and Slavonia

13.20-13.40 Arad, Lily (Hebrew University, Jerusalem): ‘The city after which you are named, for King of Jerusalem is your name’ – The Myth of Franz Joseph I in the Old Yishuv

13.40-14.00 Zima András (OR-ZSE): Zionists about the Ruler – Franz Joseph in the Hungarian Zionist press

14.00-14.20 Fenyves Katalin (METU): The Israelitisch-Theologische Lehranstalt of Vienna and the Hungarian Jewry

14.20-14.30 Vita

14.30-14.40 Szünet

Ferenc József képe az izraelita felekezetiésben

14.20-16.40 (*Díszterem*)

Elnököl: Landgraf Ildikó

14.40-15.00 Torontáli Judit (OR-ZSE): Ferenc József alakja a neológ izraelita imakönyvekben

15.00-15.20 Bodo Edith Emese (Universitatea din Oradea): „És elhatározták Istennek házat építeni... Ő Felsége Első Ferencz József ausztriai császár és Magyarország apostoli királyának

dicsőségteljes, áldásdus és alkotmányos uralkodása alatt” – A Nagyváradi Cion Templom története

15.20-15.40 Vér Eszter Virág (ELTE): „... egyszerre csak nem volt, mert magához vette őt...” – Gyászmegemlékezések, gyászolvasatok – adalékok Rudolf trónörökös alakjának izraelita felekezeti adaptációihoz

15.40-16.00 Glässer Norbert (SZTE): „A zsidó gyász” – Ferenc József temetésének neológ izraelita szimbolikus politikai adaptációja

16.00-16.20 Peremiczky Szilvia (OR-ZSE): A bölcs király reprezentációja – Salamon és Ferenc József alakja Goldmark Sába királynője című operájában

16.20-16.40 Vita

17.00 **Zárszó** (Schöner Alfréd, *Oktogonális terem*)

Rezümék

Arad, Lily (Hebrew University)

'The city after which you are named, for King of Jerusalem is your name'

The Myth of Franz Joseph I in the Old Yishuv

'העיר אשר נקרא שמך עליה, כי מלך ירושלם נקראת' – מיתוס פרנץ יוזף הראשון בישוב הישן

Ever since early Christianity, monarchs have referred to themselves as New David and a New Solomon. Moreover, for generations, Jews aware of the self-perception of the rulers of the kingdoms in which they settled referred to them as such in the hope of obtaining a measure of protection, and in order to thank them when such protection was granted. Yet no Christian king besides Franz Joseph I was addressed by Jerusalemite Jews using references to the Kingdom of Jerusalem in blessings and offerings they sent to him, in events they embellished and stories they invented, and in religious and national ceremonies. Objects, visual imagery and texts created at the time as well as contemporary Israeli literature evidence this phenomenon.

These expressions pleased the Habsburg House, who saw itself as holder of the Crown of Jerusalem – a title claimed at the time by other European monarchs. However, those were no mere adulations. Jerusalemite Jews honestly sought to demonstrate their love, gratitude and loyalty to the Austro-Hungarian monarch who more than any other royal was sympathetic to their plight.

My paper presents attitudes of Jerusalemite Austro-Hungarian Jews to Franz Joseph I in comparison with those of their brethren in the Habsburg Empire, examined in their historical, socio-political and religious context. It deals with memories and simulations of realities that not only sincerely acclaim, praise, laud and adulate Franz Joseph but also mirror the wish of the Old Yishuv to position itself as one of the main aims of the monarch's pilgrimage to Jerusalem. The carefully constructed traditions on a special attitude of the highly esteemed monarch were expected to enhance the self-image of the troubled local communities as well as their status in the eyes of the Jewish benefactors in the Dual-Monarchy, on whose generosity they depended.

Bányai Viktória (MTA TK KI)

A császár megmenekülése

A Libényi-merénylet emlékezete kortárs héber versekben

Az előadásban öt héber verset tervezek elemezni, irodalmi és művelődéstörténeti kontextusban elhelyezni. Mind az öt a *Kokhve Jichak* periodikában jelent meg és a Libényi-merénylet adja a témájukat.

A Bécsben 1845 és 1873 között megjelenő héber irodalmi periodika a haszkala egy kései terméke volt a Habsburg birodalom területén. A szellemi irányzat fokozatos keletre terjedése az 1850-es években már túlhalad ezeken a területen, új központja a cári Oroszországhoz tartozó területeken lett. A *Kokhve Jichak* [Izsák csillagai] 37 füzetét mindvégig a pozsonyi születésű Mendel Stern / Stern Max Emanuel (1811-1873) szerkesztette, halálával zárult a bécsi héber irodalmi periodikák sora, amibe a *Bikkuré ha-ittim* [Az idők zsengei] (1821-1832 között, 12 évkönyv) és a *Kerem hemed* [Kedvesség kertje] (1833-56 között 9 évkönyv) is tartoztak. Szerzők és előfizetők terén is adatolható a magyarországi zsidóság számottevő részvétele ezen kiadványok életében. A szerzők körét repertórium formában, rövid életrajzi adatokkal ellátva Bernhard Wachstein dolgozta fel: 40 feletti a Magyarországhoz kötődő szerzők száma. Egyesek csupán egyetlen írással, mások versek, fordítások, gyász- és ünnepi beszédek vagy rövid cikkek egész sorával jelentkeztek. Néhányuknak – vidéki tanítók, kisebb községek rabbijai – az

irodalmi megnyilatkozás egyetlen fórumát jelentették ezek a periodikák, másokat önálló verses kötetek, tankönyvek, ifjúsági irodalom vagy tudományos munkák szerzőiként is ismerünk. A vizsgált öt versből kettő magyarországi szerző (Bacher Simon és Löwy József) munkája, a többi a birodalom más részéből származik (Lemberg, Padua, Leipnik) – az egyik vizsgálandó kérdés, hogy a merénylet recepciójában mutatkozik-e valami a nézőpontok különbségéből a birodalom különböző pontjain élő zsidó szerzőknél.

A verseket nyelvi és irodalmi szempontból is elemezni kívánom: mennyiben jellegzetes haszkala alkotások; nyelvhasználatuk a bibliai héber ideálját követi-e vagy mutatkoznak rajtuk a nyelvújítás hatásai; hogyan alkalmazzák a zsoltárköltészet formai elemeit, mit tesz ez hozzá a mondandóhoz?

Bíró Ákos (HVKTKH)

Kétfejű sas Dávid pajzsán Tábori rabbik Ferenc József császár és király haderejében

Ferenc József jól ismert toleranciája a zsidóság irányában az állam és a társadalom minden szintjén megnyilvánult. Nem volt kivétel szeretett hadserege sem, ahol minden fegyvernemben és minden rangosztályban találhatunk zsidó katonákat, beleértve a tábornoki kart is. Bár békében egyszerűen a helyőrségekhez közeli hitközségek biztosították a katonák vallási igényeinek kiszolgálását, és mindössze néhány tábori rabbi szerepel a fegyveres erők sematizmusában, a világháború idején az ősz uralkodó zászlói alá sereglett több tízezer zsidó katona mellett jóval több mint száz tábori rabbi szolgált aktív állományban a cs. és kir. Haderőben, a M. Kir. Honvédségnél, és a cs. kir. Landwehrnél. Ezek a rabbik civil állásaikat hagyták ott azért, hogy hittestvéreiket a frontvonalak közelében segíthessék, és számukra erőt adva biztosítsák a háború jobbra fordulását, az összhaderő erőfeszítéseinek sikerre vitelét. Sokan közülük kiérdemeltek magas kitüntetések is, legtöbbször a Ferenc József Rend lovagkeresztjét vagy Koronás Arany Érdemkeresztjét. Szimbolikus, hogy az agg király a róla elnevezett Rabbiképző Intézet végzettjeit az ugyancsak önmagáról elnevezett Rend jelvényeivel dekorálta, amikor arra alkalom nyílt. Előadásomban és cikkemben a Monarchia haderőinek tábori rabbijait, munkájukat, és áldásos tevékenységük elismerésének módozatait szeretném bemutatni, többek között a részükre adományozott magas kitüntetések rendszerén keresztül.

Bodo Edith Emese (Universitatea din Oradea)

„És elhatározták Istennek házat építeni... Ő Felsége Első Ferencz József ausztriai császár és Magyarország apostoli királyának dicsőségteljes, áldásdus és alkotmányos uralkodása alatt”

A Nagyvárad Cion Templom története

Egyetlen más európai országban sem azonosultak a zsidók olyan nagymértékben a befogadó országgal, mint Magyarországon. Egyetlen más országban sem járultak hozzá annyira a gazdasági és szellemi élet fejlesztéséhez és támogatásához és ugyanakkor egyik országban sem volt tapasztalható a politikai vezető réteg részéről hasonlóan nyitott és toleráns magatartás a zsidósággal szemben, mint a 19. századi Magyarországon. A Monarchia korának gazdasági fellendülése, a kapitalista gazdaság létrejötte Magyarországon, összhangban a liberális állami politikával, amely első lépésben a zsidók mint egyének emancipációját valósította meg (1867:

XVII. tc.), majd a századfordulón a vallást is recipiálta (1895:XLII. tc.), az asszimiláció, illetve a beilleszkedés valódi lehetőségét biztosította az ország zsidósága számára. Összevetve a MNL-OL és a Nagyvárad Levéltárban őrzött dokumentumokat és a korabeli helyi sajtót a Nagyvárad Cion Templomról, illetve a Cion Templomegyeletről amelyet a templom felépítésére hozott létre a helyi neológ zsidóság, kirajzolódik egy rendkívül aktív hitközség. Az egyházszakadás után kénytelenek önálló templomot építeni amely 1878-ra fel is épül.

A téma aktualitása az, hogy a zsinagóga nemrég befejezett restaurálása alkalmából előkerült az időkapzsula melyet az épület zárókövében találtak. Mint később kiderült, a bádogszelencében talált dokumentum 1896-ból származik, amikor az épületen javítási munkálatokat végeztek, és tartalmazta a zsinagóga 1878-as befejezésekor időkapzsulába elhelyezett irat szövegét, az eredeti dokumentum ugyanis az 1896-ból datált másolat mivelhogy az eredeti megsemmisült, tudjuk meg belőle. De ez nem csökkenti értékét, mivelhogy fontos információkat tartalmaz a zsinagóga történetéről. Kitészik a mérhetetlen tisztelet melyet a zsidó közösség Ferenc József iránt érzett.

Dobrovšak, Ljiljana (Institute of Social Sciences Ivo Pilar)

Franz Joseph I and the Jews of Croatia and Slavonia

Jews began to settle in Croatia towards the end of the 18th century, largely thanks to the patents issued by Joseph II. They were of Ashkenazi origin and mostly Neolog by the second half of the 19th century. Even though a smaller group of Orthodox Jews existed alongside the reformed community, it didn't have much influence on the decisions made in most Jewish communities in the Kingdom of Croatia and Slavonia. Politically segregated from the Jewish centres in Vienna and Budapest, where the most important decisions were made (since they fell under the jurisdiction of the Croatian Parliament following the Croatian-Hungarian Settlement), the Jews of Croatia – much like those in other parts of the Dual Monarchy – developed a specific loyalty towards Emperor and King Franz Joseph I. Based on an analysis of articles in the only Jewish magazines published during those times – *Židovska smotra* (*Jewish Review*, 1906 – 1914) and *Židov* (*The Jew*, 1917 – 1918) – the author will examine the attitude of the Jews of Croatia towards Franz Joseph I and the Habsburg dynasty.

Fenyves Katalin (Budapesti Metropolitan Egyetem)

A bécsi Israelitisch-Theologische Lehranstalt hatása magyar izraelitákra

Az uralkodóház, elsősorban I. Ferenc József önmagáról kialakított képében jelentős szerepet foglalt el a felekezeti béke megteremtésében játszott szerep, ezen belül is a zsidók emancipációjának, a társadalomba való integrálásuk feltételeinek megteremtése. E folyamat egyik számottevő állomása volt a modern, tudományos rabbiképzés elősegítése és támogatása, aminek emlékét Magyarországon az 1877-ben megnyílt oktatási intézmény – 1917-től 1945-ig Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet – a nevében is megörökítette. Miközben ennek történetéről számos dokumentum és egyre több feldolgozás áll rendelkezésünkre, magyar környezetben szinte egyáltalán nem ismert a bécsi „testvérintézmény”, a mintegy másfél évtizeddel később alapított Israelitisch-Theologische Lehranstalt. Ennek első és második rektora, Adolf Schwarz és Krausz Sámuel egyaránt magyarországi születésű volt, ahogyan tanárai között is többen Magyarországon születtek és/vagy itt végezték tanulmányaikat, mint

például Meir Friedmann, Büchler Adolf és Szántó Simon, a Neuzeit című felekezeti lap alapító szerkesztője. Előadásomban a bécsi Israelitisch-Theologische Lehranstalt történetét, a zsidó tudományosságban betöltött helyét, magyar és I. Ferenc Józsefhez fűződő vonatkozásait kívánom bemutatni.

Glässer Norbert (Szegedi Tudományegyetem)

„A zsidó gyász”

Ferenc József temetésének neológ izraelita szimbolikus politikai adaptációja

Ferenc József zsidó közösségi percepcióját a judaizmus vallási hagyományai és a modern nemzeteszmékhez való viszonyulásuk kettőssége határozta meg. A Világ Teremtője dicsőségének halvány evilági visszatükröződése a koronás fő. Egyúttal a társadalom rendjének és a zsidóság biztonságának letéteményese is. Ferenc Józsefhez való viszonyulást a vallási hagyományokon túl a zsidóság kései konfesszionalizálódásában játszott uralkodói szerepe és a belső irányzati viták során tett szimbolikus gesztusai szintén meghatározták. A neológia és az orthodoxia saját intézményesülése mellett, az uralkodó érdemének tulajdonította a zsidóság társadalmi integrálását, a polgári egyenjogúsítást és a bevett felekezetté tételt is. Ferenc József így a zsidóságot védelmező, mélyen vallásos katolikus uralkodóvá vált. Ferenc József feletti gyász homiliái és sajtóhírei a judaizmus hagyományait, az arisztokrácia gyászpompáját és az első világháborús propagandát ötvözték. Az elhunyt uralkodó nevét pedig a pesti neológ rabbiszeminárium vette fel.

Hansági Ágnes (Károli Gáspár Református Egyetem)

„...akinek nem kell tolmács a trón és nemzet között...”

Jókai Ferenc József-portréi

A magyar nemzet története regényes rajzokban, amely számos kiadást megélt és közel száz éven át töretlenül őrizte a népszerűségét, a Magyarország van! című fejezettel, a következőképpen zárul: „A Mindenható megadta, hogy amely nagy művet Árpád fejedelem megkezdett és dicső uralkodónk, I. Ferenc József az ezredik év beteltével bekoronázhatott, felségesen országló királyunk még sokáig magasabbra emelhesse, s a jövő századokban a magyar nemzet nagy hivatásának csak dicsőséges folytatása legyen, de sohase legyen Vége.” Jókai ezzel a mondattal Ferenc Józsefet egy nyilvánvalóan üdvtörténeti narratíva csúcspontjára helyezi, amit az István főherceg beiktatásáról tudósító jelenet készít elő: „E beiktatásnál a királyi biztos tisztét Ferenc József főherceg, később császár és király, végezte. Mindenki el volt ragadtatva a deli szép ifjú trónörökös magyar nyelven tartott beiktató beszéde által. Íme egy leendő király, aki a magyarhoz ősei nyelvén fog beszélni, aki meg fogja érteni, ami a magyarnak szívéből fakad, akinek nem kell tolmács a trón és nemzet között.” Jókaitól nem szokatlan módon ez az utóbbi szöveghely felbukkan a forradalom satirikus elbeszélésben, A kiskirályokban (1885) is. Jókai Mór, aki mindmáig a legtöbbet fordított magyar regényíró, a 19. század második felének legnagyobb hatású publicistája és lapszerkesztője is egyúttal. Az Életképek, később a Vasárnapi Újság, A Hon, az Üstökös szerkesztőjeként számos politikai felhangoktól sem mentes írás szerzője, a politikai satíra meghonosítója és mestere. Az előadás annak a bemutatására vállalkozik, hogy miként viszonyulnak egymáshoz a fikciós szövegek és a napi (politikai) eseményekre is reflektáló publicisztikai írások Ferenc József-portréi; miként jut el a „grober Sepl” figurájától – „a kinek akkora szakállá van, hogy szalmát sem tart az ajtaja

előtt, hanem, ha sáros a csizmája, csak abba törüli bele” – a regényes rajzok üdvtörténeti narratíváig.

Kelemen Zoltán (Szegedi Tudományegyetem)

**Az Ulysses mint az Osztrák-Magyar Birodalom utolsó nagy művészeti produktuma
Ferenc József és Leopold Bloom koronázása**

Anthony Burgesstől származik az a gondolatmenet, mely az előadás címét és témáját adja. Az angol szerző Joyce műveiről szóló tanulmányaiban többször felhívja a figyelmet Joyce Monarchia-élményének fontosságára, ezzel szoros kapcsolatban a magyarokkal való ellentmondásos és kellően nem tisztázott viszonyára. Több szerző igen fontosnak tartja Arthur Griffith The Resurrection of Hungary: a Parallel for Ireland című művének szerepét Joyce magyarság képének kialakulásában. Griffith műve valóban komoly hatással volt Joyce gondolataira, már a Stephen Heroban is megtalálható a nyoma. Takács Ferenc Országok és keresztfák című tanulmányában rámutat, hogy az Ulysses bordély-fejezetében Bloom Írország királyává koronázásának eseményében Joyce I. Ferenc József 1867-es királlyá koronázásának ceremóniáját írja le parodisztikusan, melyről Griffith könyvéből tájékozódhatott. Ferenc József az Ulyssesben a Libényi-féle merénylet kapcsán is szóba kerül. Fáj Attila egész tanulmányt írt A „Magyarország feltámadása” című pamflet és Joyce címmel, melyben megemlíti az Ulysses előbb idézett részletét, majd kitér arra, hogy Griffith nem véletlenül használja a „feltámadás”, „felébredés” kifejezéseket. Így von párhuzamot a Deák Ferenchez kötődő szavak, melyek Magyarország jövődjével kapcsolatosak, és Finn MacCumhal legendás álma között.

Az előadás tehát az Ulysses említett egyetlen rövid részletére fókuszál, s összehasonlítja az 1867-es koronázást, annak ír visszhangját, valamint a visszhang parodisztikus(?) dekontsruált(?) lecsapódását Joyce regényében. A történelmi narratívák konstruálásán túl figyelemre tarthatnak számot a Joyce –féle kritikus hangvétel olyan kifejeződései mint a profanizáció, a blaszfémia, a dekonstrukcióban megőrzött szakralitás, pontosabban az, hogy mindezek miképpen konstruálják a regény egyik kulcsfontosságú részének szövegét. Az előadás az Osztrák-Magyar Monarchia területén élt zsidóságnak az uralkodóval való kapcsolatát abból a nézőpontból szemléli tehát, melyet Joyce hozott létre, akinek trieszti évei idején igen szoros kapcsolata volt a helybéli (nagy részt Magyarországról származó) zsidó polgári réteggel.

Kiss Endre (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

**”A császár az egész világ”
Ferenc József Hermann Broch, Robert Musil és Joseph Roth életművében**

Ferenc József megtestesítette saját birodalmát és korszakát. Tette ezt olyan természetességgel, hogy ez a tudásszociológiai és más tudományos szempontokból is egyaránt igen kivételes helyzetet az erre vonatkozó átható konszenzus miatt csak kevesen vizsgálták és értelmezték. Ezek közé a kevesek közé tartozik Hermann Broch, Joseph Roth és Robert Musil. Nem azt állítjuk, a félreértések elkerülése kedvéért, hogy kevesen foglalkoztak a császár alakjával. Azt állítjuk, hogy kevesen próbálták értelmezni ezt az egyszerre nagyon különleges és mégis szinte az egész monarchia számára evidensen nyilvánvaló univerzális szerepet, a birodalommal való személyes azonosság viszonyát. Hermann Broch a Hofmannsthal und seine Zeit – című átfogó történetfilozófiai és kultúrkritikai esszében végzi el ezt a munkát. Erre a célra, más heurisztikus

célkitűzések megvalósítására is alkalmas, igen termékeny párhuzamot állít fel a Ferenc József-i monarchia és a wilhelminus (vilmosi) Németország között, s ezt a párhuzamot a szociológiától a kultúrfilozófiáig végig is viszi. Joseph Roth legismertebb műveiben egyenesen regény-szereplővé (természetesen fő-szereplővé) teszi az uralkodót, sőt, egyes műveiben az egész családot is. Ebben az esetben a regénypoétika és alakformálás eszközeit választjuk az univerzális szerep sajátos értelmezésének rekonstrukciójában. Robert Musil két oldalról is közelít ehhez a problémához. Az egyik a regény esszéisztikus gondolatmeneteinek közvetlen dikciója, a maga magas szintű gondolati anyagában. A másik a regény alak-poétikája, amelynek közegében Musil a császár alakjának vonásait több szereplő között osztja fel és ezekben a perspektívákban elemzi azokat (az Apa alakja, Stumm tábornok és mások). A három holisztikus értelmezés markáns különbségeinek felmutatása a tervezett előadás legfontosabb célja.

Landgraf Ildikó (MTA BTK NI)

**„Uralkodják a szíveken”
Ferenc József alakja a folklórban és a populáris olvasmányokban**

Előadásomban áttekintést kívánok adni arról, hogy Ferenc József alakja miként él a magyar folklórban, a kötött formájú epikus folklórműfajokban: a történeti mondákban, az anekdotákban és a kötetlen formájú narratívákban, illetve ezek keletkezésében, alakulásában volt-e és ha igen, mi módon szerepe az uralkodócsaládot népszerűsítő, a nagyközönségnek szánt populáris olvasmányoknak. 1867 után, de különösen az I. világháború idejére a szabadságharcot vérbefojtó uralkodó megítélése változott, az öregedő, sok csapást megért császár képe sokkal kedvezőbb lett. Ebben a folyamatban fontos szerepe volt a királyt, az uralkodópárt, a Habsburg-családot népszerűsítő, a nagyközönségnek szánt populáris olvasmányoknak: többek között a viszonylag nagy példányszámban megjelenő képes családi lapoknak, valamint a koronázásra és az uralkodóház nevezetes alkalmaira kiadott emlékalbumoknak, a kalendáriumoknak, a tankönyveknek. Ezek a kiadványok a birodalom népeinek ügyén fáradhatatlanul tevékenykedő uralkodó képét festették Ferenc Józsefről. Az iskolai ünnepeknek vagy olyan nyilvános eseményeknek mint pl. a szoboravatók mind részük volt a Ferenc József-kép formálásában. Az 1867-es koronázás, valamint az uralkodópár valamennyi magyarországi látogatása, ezek szöveges és képes beszámolóit is hatottak a Habsburg-folklór alakulására. Számos helyi történet őrződött meg a királyi menet útjáról. Az I. világháború idején a portréjával megjelenő katonai emléklapok, háborús olajnyomatok, falvédők, tányérok, poharak gyártása tömeg méretűvé vált, így a paraszti portákra is eljuthattak, erősítve a *nép jó atyja, jó királya*-képet.

Lichtmann Tamás (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

**Az Osztrák-Magyar Monarchia kezdetétől a Habsburg birodalom széthullásáig
Mítosz és valóság a korabeli művészetek tükrében**

I. Ferenc József, a Habsburg birodalom császáranak, Magyarország királyának, és számos további ország atyjának hatvan éves uralkodása mítoszok és ellenmítoszok tükrében jelent meg a korabeli irodalomban, amelyben az emancipálódott zsidóság is jelentős mértékben részt vett. Előadásunk „hősei” írók, költők, zenészek, tudósok, a legkülönbözőbb nációk szülöttei: többek között a Galiciában született Joseph Roth, a monarchista nosztalgikát és a rezignált csalódottságot egyaránt átélő író – a Bécsben született Arthur Schnitzler, a századforduló bécsi modernitásának egyik központi alakja – a Prágában született Franz Kafka, az otthontalanság

érzetét és a közelgő katasztrófát vizionáló költő – Jaroslav Hasek, a prágai cseh mentalitás zsenije - Hugo von Hofmannsthal, a barokk és rokokó világba menekülő koraérett költő és drámaíró – Stefan Zweig, a pszichológiai novellák mestere – Hermann Broch, az igazságkereső filozófus-író, aki regényeiben identitásukat veszített alvajárókról, ébredező tömegtébolról, az embert megkísértő sátánról és egyetemes haláltudatról ír regényeiben – Robert Musil – „Kákánia” végleges pusztulásának iróniával telített elemzője – A Morvaországban született Sigmund Freud, a pszichoanalitikus iskola megalapítója, a rossz közérzet mélylélektani bűvára – Gustav Mahler, összetéveszthetetlen hangú grandiózus szimfóniák mestere, – Arnold Schönberg, az új bécsi iskola modern zenei formájának, a tizenkétfokú kompozíciós technikának (dodekafónia) a megteremtője. A magyar irodalomban: Bródy Sándor, a magyar naturalizmus és impresszionizmus egyik megteremtője – Krúdy Gyula, az eltűnt idők nyomába eredő költői próza mestere – Hatvany Lajos, saját családja tizenkilencedik századi történetét az emancipáció kezdeteitől, a zsidó kapitalizmus asszimilációs világáig elmesélő családregényíró és emellett a Nyugat-nemzedék egyik nagy mecénása – Molnár Ferenc, aki a zsidóság századfordulós világát, a kisembereket részvétellel, a gazdagokat iróniával szemlélve, „zsidótlanított” prózában és színművekben ábrázolta – továbbá: Szép Ernő, Heltai Jenő, Füst Milán, valamint Balázs Béla, Bartók Béla szövegírója.

Marjanucz László (Szegedi Tudományegyetem)

Ferenc József uralkodásának mérlege

A Ferenc Józsefi kor magyar szempontból ellentétes tartalmú és eredményű időszakokat foglal magába. A császár nemzetközi összefogással leverte a magyar szabadságharcot, de monarchiája túlélte a „népek tavaszát”. Eleinte zsarnokot láttak benne, de a '48-as forradalom polgári örökségét végrehajtja. Birodalma nem válik nyugati állammá, főként soknemzetiségű jellege miatt. Ugyanakkor különbözött az Orosz Birodalomtól is, főként 1867 után alkotmányos berendezkedése miatt. Míg 1861-ben még vonakodtak tőle – nem ismerték el törvényes uralkodónak –, a kiegyezés után szinte folklorizálódott alakja, s vált „Ferenc Jósikává” a nép ajkán. A Monarchiát megszemélyesítő uralkodó nagyapáink emlékezetében a „boldog békeidőket” szimbolizálta: emberemlékezet óta ül a trónon, uralma béke állandóságát, egyén és ország boldogulásának harmonikus egybefonódását hozta. Nagy uralkodó volt-e Ferenc József, vagy a megtettesült „középszer” – nem egyszerű mérleget vonni. A magyar történelem kevésbé „békés”, századforduló utáni válságos szakaszában valódi államférfiként, konfliktuskezelőként viselkedett, és a kiegyezéstől haláláig példamutató fegyelmezettséggel viselte az alkotmányos szabályokból alkotott szűk zubbonyt, s döntéseiben csak a törvényt tekintette mérvadónak.

Mezei J. Zoltán (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

„A nagy hadgyakorlat”

I. Ferenc József 1908-as látogatása Veszprémben a helyi sajtó tükrében

Az 1908-as annexiós válság idején levezényelt Balaton környéki hadgyakorlatok az Osztrák–Magyar Monarchia erődemonstrációjaként szolgáltak Oroszországgal szemben, közvetlenül Aerenthal és Izvolszkij külügyminiszterek szeptember 15-ei tárgyalását követően, alig három héttel a már 1878 óta „ideiglenesen megszállva tartott” Bosznia-Hercegovina anektálása előtt. Az uralkodó, I. Ferenc József – aki ekkor ünnepelte osztrák császárrá koronázásának hatvanadik évfordulóját – 1857-es országjárása óta, azaz több mint fél évszázada nem kereste fel

Veszprémet. A kor legmodernebb haditechnikáját felvonultató őszi „királygyakorlatokon” azonban személyesen is megjelent, és szeptember 15–18. között három napot töltött a városban. A megyeszékhely a néhány napos vizitációra átfogó városrendezéssel készült (a királyt vendégül látó frissen felújított püspöki palotába pl. ez alkalommal vezették be a villanyvilágítást, ekkor adták át az új Veszprémi Nemzeti Színházat stb.), s a vezető elit a látogatást egyúttal összekapcsolta a Balaton-felvidék stratégiai fejlesztésének gondolatával.

Előadásom célja, hogy a veszprémi „királylátogatást” röviden az európai nagyhatalmi politika kontextusába helyezzem, bővebben pedig: a lokális emlékezet felidézésével, a korabeli helyi sajtón és egyéb dokumentumokon keresztül bemutassam a királyhűség megnyilvánulásait, és mindazt a hosszú távon is érvényesülő investíciót, amit a koronás fő látogatása jelentett Veszprém számára.

Oláh János (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

I. Ferenc József és az Országos Rabbiképző Intézet (Landes-Rabbinerschule)

Az alsótábla 1844 szeptember 27-i ülésén a rabbiképző felállítása „ellentmondás nélkül elhatározott, mely ellen a főrendi táblánál sem támadt ellenmondás.” Komoly stádiumba azonban a rabbiképző kérdése csak akkor jutott, amikor a szükséges anyagi fedezet is rendelkezésre állt. Ez 1856-ban valósult meg, mikor is I. Ferenc József elrendelte, hogy az 1848/49-es forradalomban és szabadságharcban való részvétel miatt a magyar zsidókra kirótt hadisarc megváltása fejében összegyűlt 1. 000 000 forintból egy oszthatatlan iskola-alapot hozzanak létre, amelyből megvalósulhatott a rabbiképzés Magyarországon. A rabbiképző megalapítására az engedélyt 1873. május 6-án adta meg I. Ferenc József, aki „...legfelsőbb elhatározással megengedte az Országos Rabbiképző Intézet felállítását az »Izraelita Iskolaalap« terhére.” Az ünnepélyes megnyitóra 1877. október 4-én került sor, és még ezen évben: „Emelkedett szívvvel jegyezzük fel, hogy az intézet léteének első heteiben már, 1877 november 15-én, Ő Felsége Első Ferencz József legkegyelmesebb királyunk legmagasabb látogatásában részesült” – írták akkoriban. Az Intézet 1917-ben IV. Károly király engedélyével felvette az előző évben elhunyt uralkodó nevét, és így „I. Ferencz József Országos Rabbiképző Intézet” lett a neve. Egyetemünk jogelődje, az Országos Rabbiképző Intézet nagyon sok ponton kapcsolódik I. Ferenc József személyéhez, előadásomban ezeket a pontokat ismertetem.

Peremiczky Szilvia (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

A bölcs király reprezentációja Salamon és Ferenc József alakja Goldmark Sába királynője című operájában

Előadásom egy zsidó szerző által írt zenés színpadi alkotáson, egy operán keresztül mutatná be, hogyan élte meg egy zsidó alkotó Ferenc József uralkodását. Goldmark Károly (1830-1915) Sába királynője című operáját 1875-ben mutatták be Bécsben, egy év múlva pedig Magyarországon. A kiegyezésnek, a magyar zsidók emancipációjának és a Monarchia, ezen belül Magyarország gyors fejlődésének köszönhetően a zsidó társadalom zöme ezekben az években a Monarchiát egyfajta aranykorként élte meg. Ezzel egy időben Ferenc József „imidzse” az egész társadalomban is látványos változáson megy keresztül. A szabadságharcot vérbefojtó császárból először bölcs magyar király lesz, majd egyszerűen csak mindenki Ferenc Jósákja. Goldmark tapasztalata, hogy olyan birodalomnak a polgára, amelyet egy bölcs uralkodó irányít, és amely minden addiginál gyorsabb mértékben fejlődik, zsidóként pedig az

emancipáció légkörének optimizmusában él. Ennek prezentációjaként is tekinthetjük legsikeresebb operáját, amely a jól ismert bibliai történetet veszi alapul. Az operában azonban Salamon alakja számos párhuzamot mutat Ferenc József alakjával, mindketten a bölcs uralkodó és egy ország/birodalom egységének a jelképei. Sába királynője negatív, misztikus színben jelenik meg: ravasz, unatkozó és rosszindulatú despota, aki az embereket csak alattvalóként és tárgyként kezeli, ellentétben a népe iránti felelősséget érző Salamonnal. Salamon uralkodása az ókori Izrael fénykora, a királyság középhatalomnak számít, a királyság és Jeruzsálem látványosan fejlődik és felépül a Templom. A modernkori Monarchia és az ókori Izrael tehát egyaránt a prosperitás, az építkezés, valamiféle egység korszaka, amelynek világi jelképe és záloga egy bölcs és építő uralkodó. A 19. század második felének zsidó horizontjából mindkét korszak a zsidó történelem kedvező korszakai közé tartozik, és az idillt legfeljebb csak egy külső csábítás képes megzavarni, ami ez esetben a századforduló végzet asszonya képében jelentkező királynőé. A király alakja a színpadon töltött időt tekintve inkább középszerepnek tekinthető, fizikai jelenléte nem állandó, de szelleme állandóan jelen van. Mindez egy olyan uralkodó képét vetíti elénk, aki nem nehezedik rá alattvalói életére, de a szükség óráiban mindig jelen van, együtt érzően meghallgatja panaszait, és ha kell, cselekszik. Mindig igazságos, bár nem állhat el Asszád megbüntetésétől, mert kötelessége a törvény (a Tóra) és az értékrendszer megőrzése és fenntartása, de képes felülvizsgálni döntését. Elutasítja a királynő manipulációját, de meghatja Szulamit fájdalma. Előadásomban azt kívánom bemutatni, hogy Salamon alakjának ábrázolásában Goldmark és librettistája Ferenc József személyét is megidézi, ezáltal a Sába királynője egy olyan világ lenyomata lesz, amely egységes értékrendszert ígér, és egy intakt identitás megélésének lehetőségét, amelyben vallástól függetlenül lehet mindenki jó polgár.

Szántóné Balázs Edit (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

Ferenc József zsidó nemesítései

Az armális (= nemesi címeres levél) elnevezés a latin „litterae armales” kifejezésből származik. Ez olyan oklevél, mellyel címert és többnyire nemességet is adományoztak, bár a címer – ahogyan Werbőczy fogalmazta - csak ékessége, de nem feltétele a nemességnek. A címerhasználat mégiscsak összefüggött a nemesi, bárói stb. ranggal, ezért a heraldika (címertan), akárcsak a genealógia (származástörténet), a háború utáni évtizedekben nem volt támogatott tudomány. Az 1970-es évektől aztán ismét lehetővé vált heraldikai témák tudományos publikálása. 1882-ben kezdődött Magyarországon a zsidók nemesi rangra emelésének legkiemelkedőbb időszaka, Tisza Kálmán miniszterelnöksége idején. 1904 és 1906 között a magyar kormány támogatására a rangra emelt nemesek száma jelentősen megnőtt. Ez alatt a kevesebb, mint 3 év alatt a kormány 41 zsidó családnak adott nemesi rangot. Nagyjából annyianak, mint a megelőző két évtizedben. Ezek legtöbbször budapesti üzletemberek alkották.

Szögi László (Eötvös Loránd Tudományegyetem)

A magyarországi zsidóság kiemelkedő részvétele a külföldi egyetemi tanulmányokban 1730-1919

Az elmúlt több mint két évtizedben vezetésemmel átfogó kutatás folyt a magyarországi peregrináció teljes adattárának elkészítése céljából. A soknemzetiségű és sokfélekezetű történeti Magyarországról Európa szinte minden régiójába mentek diákok tanulni és nagyon sok

egyetemmel alakult ki szoros kapcsolat. A kutatás során 27 európai ország 240 intézményében vizsgáltuk meg a rendelkezésre álló könyvtári és levéltári forrásokat. A kutatást a középkori kezdetektől 1919 nyaráig végeztük el, mivel az első világháború után Magyarország határai alapvetően megváltoztak, így a későbbi korszak új kutatási módszert igényel. A gyűjtött anyagból egy számítógépes adattárat készítettünk, amelybe mindenki bekerült nemzetiségtől függetlenül, akiről megállapítható volt, hogy a történeti Magyarországon született. A kutatás során 100 308 beiratkozás adatát vittük adatbázisba, közülük a mellékelt táblázat szerint 12153 zsidó vallású beiratkozó volt. Az első zsidó hallgató, Hirschel Michael Nathan, 1730-ban iratkozott be Pozsonyból, a Hallei Egyetemen. Nagyobb számban természetesen II. József zsidó rendelete után tudtak, főleg a Bécsi Egyetemre beiratkozni, majd a 19. században, különösen annak második felében egy elképesztően gyors emelkedés következett be.

Az európai egyetemeken beiratkozott összes magyarországi, illetve ezen belül a zsidó hallgatók száma és aránya

Korszak	Összes beiratkozás	Zsidó beiratkozás	Százalék
1726-1750	3185	3	0,09
1751-1775	3668	4	0,11
1776-1800	4297	45	1,04
1801-1825	5050	335	6,63
1826-1850	7888	1321	16,74
1851-1875	15994	3320	20,75
1876-1900	16879	4136	24,50
1901-1919	14285	2989	20,92
Összesen	71246	12153	17,05
1801-1919	60096	12101	20,13

Előadásomban e hatalmas méretű, és a magyarországi zsidóság társadalmi beilleszkedését nagyon nagymértékben befolyásoló folyamatot kívánom több szempont alapján elemezni és bemutatni. Vizsgálom a területi adatokat mind a küldő országrészek, mind a célországok és az intézmények szempontjából, a szakmacsoporti tagozódást, a társadalmi rétegződést, a szakválasztást, s új adatokat lehet nyerni a zsidó asszimiláció folyamatáról is. Megjegyzem, hogy 1996-ban a témáról, illetve annak németországi vonatkozásairól tartottam előadást az „1100 év együttélés” című konferencián, azonban akkor még messze nem voltunk valamennyi adat birtokában, így a mostani előadásom egész Európára, illetve a teljes korszakra kiterjed és rendkívül sok eddig ismeretlen adatot tartalmaz.

Torontáli Judit (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

Ferenc József alakja a neológ izraelita imakönyvekben

A diszpóra lét során már a kezdetektől fogva a zsidó hagyomány része lett az uralkodó és a mindenkori politikai realitás iránti lojalitás, ami a mindennapi és az ünnepi liturgiában is kifejezésre jutott. A királyért, a Dinasztiaért mondott ima zsidó liturgiai hagyomány természetes részévé vált. A neológ zsidóság felfogása szerint a Habsburg dinasztia egy nemzetek feletti intézmény, mely egyedül hivatott a Birodalom egységének, és a különböző felekezetek közötti béke megőrzésére.

Előadásomban Ferenc Józsefhez, a Dinasztiahoz való hűség a magyar nemzeteszmével való azonosulás és a vallási hagyomány összeegyeztetésének módját elemzem neológ zsidó ünnepi és hétköznapi imakönyveken. Előadásom célja még, hogy az imakönyveken keresztül bemutatom, hogy a neológia milyen külső, vagy saját mintákat használt a Dinasztiahoz való hűség kifejezése során.

Vér Eszter Virág (Eötvös Loránd Tudományegyetem)

„... egyszerre csak nem volt, mert magához vette őt...”

Gyászmegemlékezések, gyászolvasatok – adalékok Rudolf trónörökös alakjának izraelita felekezeti adaptációihoz

Előadásomban arra kívánok választ keresni, mennyiben tért el a többségi társadalom megemlékezéseitől az izraelita (elsősorban a neológ) közösségek gyásza a Monarchia Magyarországon, valamint milyen különbözőségeket mutat e sajtóságszerű emlékezeti stratégiák mentén való felidézése trónörökös alakjának.

Rudolf halálát követően – az egymásnak ellentmondó gyilkosságról és önkézéséről szóló korábbi hivatalos közleményeket cáfoló híresztelések hallatán – a lapok érzékelhetően elbizonytalanodnak, így a keresztény kultúrkör halálesetekben alkalmazott tradicionális paneljeivel ellentétben, szokatlan módon a római mitológiából vett szakrális elemekre való utalásokkal, másutt a nekrológok sémáit követve ismert magyar történelmi párhuzamok (pl.: Mátyás király) felelevenítésével vettek búcsút a trón örökösétől, áthidalva a haláleset jellegét övező tisztázatlanságokat.

Ferenc József rá jellemző módon közszereplőként viszonyult a nyilvánosság előtt a dinasztia – birodalmat is alapjaiban megrengető – tragédiájához. Az uralkodó alattvalók előtt megnyilvánuló érzelemmentes viselkedése újabb találgatások táptalaját jelentette, magyarországi megítélésében felerősítve érzéketlenségének „toposát”, egyúttal a trónörökös távozásának – egészen más módozatait felvető – legendájának szövegdését is segítve, arra engedve „következtetni”, hogy rangjáról lemondva új életet kezd(het)ett. E mozzanat nem csupán a magyar nyelvterületen kialakult Rudolf folklórában bukkant fel domináns jelleggel, visszatérő népi hősként – általában inkognitóban – jelenítve meg alakját.

A haláleset váratlansága, s módjának vállalhatatlanságát palástolandó az Udvar részleteket eltitkolni óhajtó magatartását tükröző hivatalos közlemények egymásnak ellentmondó részletei fokozták az olvasóközönség információéhségét, egyúttal kételkedését is a sajtóban megjelentek valóságtartalmával kapcsolatban. A trónörökös – 1889. január 30-ai – elhunytáról szóló első értesülések, az elrendelt hírzárlat eredményeként Magyarországra is csak „kerülőutakon” jutottak el, megelőzve a (hamis) hivatalos – szívszélütésről szóló – tájékoztatást, mely sokakban kételyt támasztott annak hitelében és mindössze a Véderőtörvény elfogadtatását kikényszeríteni próbáló Tisza-kormány válságkezelő mechanizmusának egyik újabb elemét vélték felfedezni benne.

A gyász esetet lehetőséget biztosított a kormánynak a kegyelet ürügyén a kialakult belpolitikai krízis másik elemével (a véderőtörvény elfogadtatása ellen továbbra is folytatódó tiltakozással) szembeni fellépés visszaszorítását „legálisan” megvalósítani, mely további rendkívüli intézkedések foganatosítását tette „szükségessé.”

Vesztróczy Zsolt (Országos Széchényi Könyvtár)

**„A legelső magyar ember, a király”
Ferenc József alakja Mikszáth írásaiban**

Mikszáth Kálmán különféle műfajú írásaiban sorra vette a dualista Magyarország politikai életének különféle szereplőit pártállástól függetlenül. Az egyes személyeket vagy a korabeli visszasságokat humorosan ábrázolta, és leginkább a parlamenti karcolataiban foglalkozott ezekkel a témákkal. Nem maradt ki ebből a felsorolásból maga az uralkodó, Ferenc József sem, aki az trónra lépésétől kezdve haláláig a Habsburg birodalom egyik legfontosabb politikai tényezője maradt. Bár a kiegyezést követően az uralkodó jogköre csökkent, de továbbra is politikai élet megkerülhetetlen tényezője maradt, miközben kormányzati felelősséget nem viselt és minden kritikán felül állt. Emiatt az író is csak „szőrmentén” ábrázolhatta őt írásaiban, miközben politikustársait egyáltalán nem kímélte. Előadásomban Ferenc József alakját és ezt a különleges, „visszafogott” ábrázolásmódot kívánom bemutatni alapvetően Mikszáth írásain keresztül, különös tekintettel a parlamenti karcolataira.

Zima András (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

**Cionisták az uralkodóról
Ferenc József cionista sajtópercepciója**

Habsburg-Ausztriában a zsidók kollektív tudata három pilléren nyugodott: osztrákok voltak politikai, németek, csehek, lengyelek kulturális és zsidók etnikai és vallási alapon. Habsburg-Ausztria politikai, dinasztikus elvek mentén szerveződött, és így a Monarchia osztrák részében nem létezett állami szinten megjelenített nacionalizmus sem etnikai, sem nyelvi-kulturális értelemben. Ausztria zsidó polgárai úgy tudtak lojálisak maradni az államhoz, hogy nem kellett egyetlen nemzeti identitással sem azonosulniuk. Habsburg-Ausztriával szemben a magyar politikai elit Magyarországot nemzetállamként határozta meg, és elvárta zsidó lakosaitól, hogy az uralkodó magyar, nyelvi-kulturális alapú nemzetkonceptiót adaptálják.

A cionisták a neológ azonosulás stratégiája helyett feltétlen lojalitást választották, viszont a neológokhoz hasonlóan az uralkodónak és a Dinasztiának tulajdonították a Monarchia népei és felekezetei közötti béke fennmaradását, a Dinasztiát egy olyan nemzetek és vallások fölötti intézménynek látatták, mely egyedül hivatott a Birodalom egységének megőrzésére. Ez a felfogás megmutatkozott a Dinasztiához kapcsolódó eseményekről szóló tudósításokban

Arad, Lily – Hebrew University, Department of Art History, Jerusalem

Bányai Viktória – MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Judaisztikai Kutatócsoport

Bíró Ákos – Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely

Bodo Edith Emese – Universitatea din Oradea, Facultatea de Istorie, Relații Internaționale, Științe Politice și Științele Comunicării

Dobrovšak, Ljiljana – Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

Fenyves Katalin – Budapesti Metropolitan Egyetem

Glässer Norbert – Szegedi Tudományegyetem BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport

Hansági Ágnes – Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelv-, Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Kelemen Zoltán – Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

Kiss Endre – Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Zsidó Művelődéstörténet Tanszék

Landgraf Ildikó – MTA BTK Néprajzi Intézet

Lichtmann Tamás – Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Zsidó Művelődéstörténet Tanszék

Marjanucz László – Szegedi Tudományegyetem BTK, Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék

Mezei J. Zoltán – Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Zsidó Vallástudományi Doktori Iskola

Oláh János – Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Judaisztika Tanszék

Peremiczky Szilvia – Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Zsidó Művelődéstörténet Tanszék

Szántóné Balázs Edit – Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Történelem Tanszék

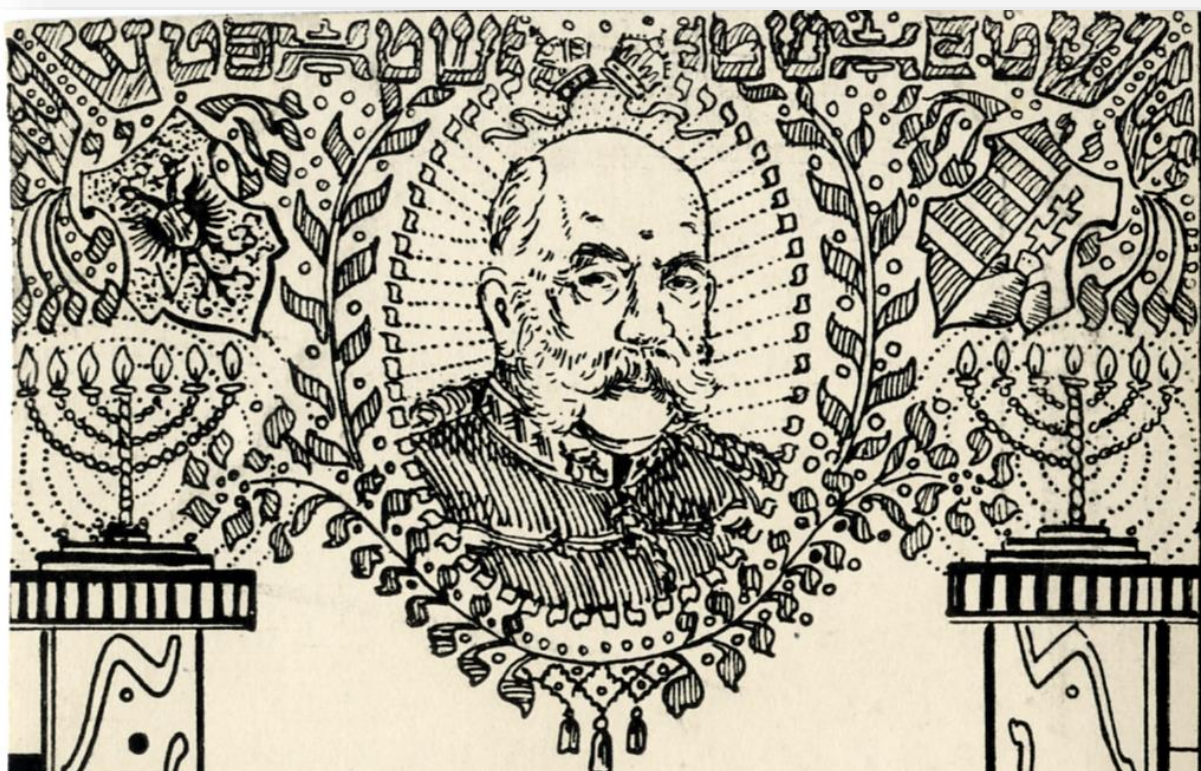
Szögi László – MTA ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport

Torontáli Judit – Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Nyelvi Lektorátus

Vesztróczy Zsolt – Országos Széchényi Könyvtár, Retrospektív Feldolgozó Osztály

Zima András – Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Történelem Tanszék

Vér Eszter Virág – Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történelem Segédtudományai Tanszék

הַנּוֹתֵן הַשׁוֹעָה לַמַּלְכִים וּמְמַשְׁלָה
 לְנַסִּיכִים. מַלְכוּתֵי מַלְכוּת כָּל
 עוֹלָמִים. הַפּוֹצֵה אֶת דָּוִד עַבְדּוֹ
 מִחֶרֶד וְרָעָה: הַנּוֹתֵן בְּיָם דָּרָךְ
 וּבַמַּיִם עֵזִים נְתִיבָה. הוּא יְכַרֵּךְ
 וַיִּשְׁמֹר וַיִּנְצֹר וַיַּעֲזֹר וַיְרוּמֶם
 וַיַּגְדֵּל וַיִּנְשֵׂא לַמַּעַל הָאֵת
 אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ
 כְּדֹאֲנֵי יִצְחָק הָרֵאשִׁוֹן
 יְרוּם הוֹדוֹ:

KÜLD HAMAR A BÉKE HTRNÖKÉT
 NÉPÉDMEK!

Tervezte

לשנה טובה תכתבו

{Seelenfreund}

Jegyzetek

A felhasznált illusztrációk a Magyar Zsidó Levéltár, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem anyagából, valamint Bíró Ákos és Glässer Norbert magángyűjteményéből származnak.

